

Betreft: SWOT-analyse Sint-Antoniusvieringen

Datum: 17/06/2021

Aanwezig: Laura Danckaert (CAG), Julie Aerts (PARCUM), Frea Vancraeynest (Histories)
Jona Broothaerts (Erfgoed Vilvoorde – viering Houtem), Marcel De Vries (Geel), Fons
Dierickx (Gilde Sint-Antonius Herdersem), Dirk Meeussen (Erfgoed Edegem), Danny
Pieraets (Sint-Antoniusviering Attenrode-Glabbeek), Hugo Tant (Erfgoed Edegem)

Verontsch.: Jan Aerts, Pieterjan-Buggenhout, Antoon Naert, Theo Roels, Wim van Hout

Afwezig: Ignace Kinds, Krista Vandeschoot

Verslag: Julie Aerts en Laura Danckaert

Agenda van de vergadering

1. Verslag vorige vergadering
2. SWOT-analyse
3. Dierenwelzijn
4. Slot

1. Verslag vorige vergadering

In de vorige bijeenkomst bespraken we de algemene beschrijving van de Sint-Antoniusvieringen. Er werden aanvullingen gegeven en op basis daarvan werd de beschrijving aangepast. Er kwamen geen reacties, opmerkingen binnen na het doorsturen van het verslag. Iedereen aanwezig is akkoord met de vernieuwde beschrijving. Deze beschrijving hoeft nog niet definitief te zijn. Er kunnen altijd zaken worden toegevoegd of geschrapt. Bijvoorbeeld: een cijfer kleven op het aantal vieringen dat vandaag in Vlaanderen nog actief is.

Het ging in onze vorige vergadering ook over de rollen die in deze werkgroep verdeeld moeten worden. Er zullen enkele mensen zijn die zich moeten zetten aan het schrijven van het dossier, uiteraard met volledige ondersteuning, feedback van de rest van de groep en van CAG, PARCUM en Histories. Daarnaast zal ook 1 persoon het dossier moeten ingeven op het platform immaterieelerfgoed.be. Deze persoon doet dat in naam van de hele werkgroep en bij uitbreiding alle Sint-Antoniusvieringen in Vlaanderen. Dat wordt ook meteen aan het begin van het dossier zo verklaard.

Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) vzw

Atrechtcollege
Naamsestraat 63, bus 5308
3000 – Leuven (België)
www.cagnet.be / contact@cagnet.be

Tel. +32 (0) 16 32 35 25
BTW: BE 0473.877.761
IBAN BE65 4310 7610 9196
BIC: KREDBEBB

Er kwamen hierover twee reacties binnen. Antoon Naert wil zich engageren in het 'schrijfcomité'. Andere kandidaten mogen zich nog altijd aanbieden.

Jan Aerts liet weten dat ze vanuit Oosthoven wel samen met Edegem de indiener willen zijn, aangezien deze twee vieringen toch het zaadje hebben geplant om met dit traject te starten. Technisch gezien kan dat echter niet, het moet echt 1 persoon zijn. Vanuit Edegem en de rest van de werkgroep is er akkoord dat de viering in Oosthoven, in dit geval dus Jan Aerts, het dossier indient.

2. SWOT-analyse

Doel van de vergadering vandaag is om een SWOT-analyse te maken. SWOT staat voor Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats, of in het Nederlands: sterktes – kansen – zwaktes – bedreigingen.

Sterktes en zwaktes zijn zaken die eerder eigen aan de traditie zijn, die intern zijn en waar je zelf een invloed op kan uitoefenen. Kansen en bedreigingen zien we als extern, iets van buitenaf. Sommige zaken zullen ook op meerdere plaatsen kunnen terugkomen.

De SWOT zal uiteindelijk de basis vormen van een plan voor de toekomst, om te gaan kijken waar er werkpunten liggen of wat er net al heel goed werkt. Bovendien zal deze analyse ook het antwoord bieden op twee vragen uit het aanvraagdossier.

Deze SWOT-analyse is een momentopname, en we vertrekken daarvoor vanuit de situatie vandaag. We maken een globale analyse, waar alle Sint-Antoniusvieringen zich in kunnen herkennen. Natuurlijk kunnen individuele vieringen daar nog extra zaken aan toevoegen.

2.1. Brainstorm

Omdat er in de SWOT zo breed mogelijk moet worden nagedacht, in alle mogelijke richtingen, starten we met een brainstorm. Waar denken we aan bij het horen van 'Sint-Antoniusvieringen'? Het resultaat van deze oefening vatten we samen in onderstaande afbeelding:

2.2. SWOT

Na deze brainstorm werd nagedacht over mogelijke plus- en minpunten. In duo's bedachten de deelnemers minstens 5 pluspunten en 5 minpunten die het voortbestaan kunnen verzekeren/die teloorgang kunnen veroorzaken. Een aantal afwezigen gaven ook hun input door.

Deze plus- en minpunten werden daarna geordend in de SWOT-tabel. Bovenaan staan telkens de zaken die als algemeen voor alle Sint-Antoniusvieringen kunnen gelden, soms aangevuld met onderaan wat meer specifieke zaken die wel voor alle vieringen relevant kunnen zijn. Hieronder volgt de tabel, met daarna het verslag van de groepsdiscussie.

STERKTES	ZWAKTES
- Groepsgevoel, identiteitsbepalend voor dorpsgemeenschappen - Solidariteit, goede doelen, mensen 'in nood' - Hét dorpsevenement - Lange traditie waarbij elke generatie een eigen invulling geeft aan het totaal gebeuren - Verbondenheid, samenhangigheid - Gedragen door en ingebed in lokaal netwerk, duidelijk draagvlak - Openbaar gebeuren, geen drempel om mee te doen, iedereen welkom - Organisatie door vrijwilligers - Samenwerkingen met andere tradities (soms nog een kans i.p.v. sterkte) - Koppeling met andere ICE-elementen (kermis, gilden) - Amorfe structuur, organisatie organisch gegroeid - Koppeling met andere erfgoedvormen (materieel, onroerend) - Feest in kalme tijd, op moment dat de dagen beginnen te lengen - Andere nationaliteiten, divers publiek door het feestgedeelte, niet gehypothekeerd door diversiteitsproblematieken -> voor enkelen een sterkte, voor anderen een kans	- Kerkelijk aspect van de traditie, band met kerk en religie wordt negatief ervaren - Figuur Antonius Abt is weinig gekend, algemene kennis over heiligen vervaagt - Betekenis te weinig gekend - Het niet opentrekken naar de brede gemeenschap of verenigingen (verkleining draagvlak) - Groepsgevoel kan bedreigend overkomen - Organisatie door vrijwilligers, verenigingen die randanimatie verzorgen zijn soms erg amateuristisch 'Traditie' klinkt soms oubollig - Te weinig promotie, vooral mond-aan-mond-reclame - Hygiëne rond de varkenskop, niet altijd nog geschikt voor consumptie (bv. koeling, uitlaatgassen van gezegende tractoren...) - Geen eenheid in de organisatieleiding: verschillende organisatoren (kerkfabriek en feestcomité) met verschillende visies werken naast elkaar - Gebonden aan een organiserend comité dat klein, oud en koppig kan zijn. Halsstarrig vasthouden aan bepaalde keuzes
KANSEN	BEDREIGINGEN
- Innovatie nastreven, maar passend binnen de context. Gezichtsveld verbreden en verruimen - Verbinding met sociale verenigingen die hun clubkas kunnen spijzen - Verbinding leggen met schuttersgilden - Opentrekken naar andere pestheiligen/noodhelpers/dierenheiligen - Verbinden leggen met kansarmoede, armentafels - Link met de plaatselijke lagere school (bedeltocht) of met WZC - Typische producten bij lokale handelaars (bakker, slager...) (Nog) geen bovenlokaal netwerk - Vernieuwde aandacht voor tradities - Figuur Antonius Abt is makkelijk te koppelen aan het hedendaagse - Onderwijs en jeugd aanspreken - Medewerking van en samenwerking met de gemeente - Geen eenheid in organisatie: voor sommigen een zwakte, maar maakt ook een brede blik mogelijk	- Ouderdom van de organisatie, veroudering - Moeilijkheden om nieuwe helpende handen te vinden, moeilijkheden voor opvolging van verantwoordelijken - Te traditioneel, weinig vernieuwing - Secularisering, terugval kerkgang, verlies van voeling met religieuze aspect - Dikwijls nog sterk gebonden aan religieuze viering - Sluiting kerk waardoor een (basis)organisator afhaakt - Houding t.o.v. vlees en dierenwelzijn - Overdreven veiligheidsvoorwaarden opgelegd door het gemeentebestuur (ambtenarisering van organisatie, draaiboeken met veiligheidsanalyses...) - Overdreven toeristisch inzetten (invention of tradition) - Ontbreken van dorpsgevoel, bijvoorbeeld in stedelijke context

Sterktes

- Dorpsmentaliteit kan een sterkte zijn (vooral op platteland, niet in bv. Edegem). De viering is voor een stuk identiteitsbepalend, mensen zijn fier op hun 'Teuntje'.
- In sommige vieringen is er een goede afstemming met de wijkwerking, is er verbondenheid en tegelijk een gezonde concurrentie tussen de wijken of groepen.
 - o Dit is niet overal zo, anderen gaven aan dat er nog meer afgestemd kan worden
- Een gevoel van samenhang wordt gecreëerd. Dat maakt dat er ook een divers publiek kan worden aangetrokken. Er zijn andere nationaliteiten, mensen met een migratie-achtergrond aanwezig, bv. in Herdersem.
 - o Is dat overal zo? Wellicht (nog) niet. Dit punt kan dus zowel een sterkte als een kans zijn.
- Het is een openbaar gebeuren, er is geen drempel om deel te nemen en iedereen is welkom
- Het is iets waar men bij wil zijn, er is een groepsgevoel, en het is vaak een hoogdag in een gemeenschap. Een belangrijke gebeurtenis in een anders 'doods' gehucht.
- Trekkers zijn soms vrijwilligers, soms een lokaal bestuur. Afhankelijkheid van een lokaal bestuur kan zowel een sterkte als een bedreiging zijn. Een sterkte, in de zin dat het de organisatie kan vergemakkelijken.
- Er zijn linken met andere vormen van immaterieel erfgoed, zoals kermis, processie... Naast het feit dat we van elkaar kunnen leren, kunnen we dus ook van andere immaterieel erfgoedelementen leren.
- Solidariteit, goede doel: duidelijke band met de organisatie, minder anonieme vorm van giften. Rechtstreekse koppeling met goed doel, en dat is net zo sterk hier, de anonimiteit van het goede doel is weg
 - o Maar dat goede doel is niet altijd even duidelijk overal. Het is wel een vorm van solidariteit, het gaat altijd ergens wel naartoe. Bij sommigen is bijvoorbeeld de viering ontstaan uit nood van geld voor kerk
- Iedereen haalt er iets anders uit, komt met een andere 'nood' naar de viering: bedevaart, gezondheid van een dier, verkoop van de kop.... Dit is de meerlagigheid van het erfgoed. Er is aandacht voor alle noden, niet zozeer enkel om het goede doel of mensen in nood, armoede.
- De datum: feestdagen zijn voorbij, maar toch nog een gelegenheid om in donkere dagen te vieren. De dagen zijn op dat moment ook al terug aan het lengen.

Zwaktes

- Kerkelijke traditie: het kerkbezoek neemt af, en ook kennis over heiligen. De symboliek leefde vroeger veel meer, de kennis over de betekenis neemt wat af. Deze zwakte kan worden omgebogen naar een kans om aan kennisoverdracht te doen.
- Band met misviering ook niet altijd aantrekkelijk
 - o Kan misschien net interessant zijn om dit om te zetten naar een kans, om rituelen aan te passen naar een hedendaagse beleving.
- De Antoniusvieringen blijven soms nog te veel op zich, het niet opentrekken naar andere verenigingen en de brede gemeenschap is een zwakte. Men blijft een beetje een eilandje met de viering.
 - o Anderzijds: samenwerken met andere verenigingen is niet altijd gemakkelijk. Alle neuzen in dezelfde richting krijgen is niet altijd vanzelfsprekend.

- Gebondenheid aan een vast organiserend comité dat te klein, te oud en te koppig is. Halsstarrig vasthouden aan bepaalde aspecten, bv. altijd naar dezelfde beenhouwer willen gaan, kan averechts effect hebben.
- Voedselveiligheid: als de kop te lang uit de koeling is, mag die niet meer geconsumeerd worden.
- Veel vieringen moeten het vooral hebben van mond-aan-mond-reclame
- Het woord 'traditie' klinkt oubollig, terwijl dat zeker niet zo hoeft te zijn.

Kansen

- Goede samenwerkingen opbouwen met lokaal bestuur waar dit nog niet gebeurt, en ook met andere verenigingen (is een sterkte waar het al gebeurt, maar kan ook een zwakte zijn als de neuzen niet in dezelfde richting staan).
 - o Bv. in Edegem: Jeugdhuis 'het varken'
- Verbinding met andere gilden is ook een mogelijkheid: Sint-Sebastiaan, Sint-Hubertus...
- Onderwijs en jeugd aanspreken.
- Actualisering van de traditie, voeling creëren met wat er leeft in de gemeenschap.
 - o Tijdig zorgen dat je nieuwe dingen zoekt voor de oude dingen versleten zijn en de animo verdwijnt.
 - o Openstaan voor nieuwe dingen, hondenzegeningen, fietszegening... maar het moet wel blijven passen binnen de Sint-Antoniusvieringen.
- Erfgoed laten evolueren, maar met aandacht voor de essentie. Het religieuze aspect verliezen, dat willen we niet. Het gaat om een compromis zoeken, een evenwichtsoefening. Uw essentie is uw product, maar de verpakking moet aantrekkelijk zijn om het verkocht te krijgen.
- Een hedendaagse invulling zoeken van het religieuze aspect.
- Specifiek voor Edegem: in zuidrand Antwerpen is de viering in Edegem de enige processie die nog bestaat, dat heeft veel aandacht gekregen en daardoor meer bezoekers. In 2021 was dat met corona een nadeel: pers die plaatsen inneemt van bezoekers.
- Er is op dit moment geen bovenlokaal netwerk: van elkaar leren, uitwisseling is zeker belangrijk.
- Mogelijke controverse rond de varkenskop ombuigen tot een kans: innovatief mee omgaan.
- Een vernieuwde aandacht voor tradities

Bedreigingen

- De verwevenheid in een dorp is soms onbestaand. In Edegem bijvoorbeeld ontbreekt dat dorpsgevoel, er zijn nog maar weinig 'anciens' en veel 'aangespoelden', zoals in andere randgemeenten van de stad. Er moest echt erg aan getrokken worden om de traditie levend te houden.
- Het is vaak moeilijk om opvolging te vinden voor verantwoordelijken, moeilijk om nieuwe mensen te vinden die zich willen engageren. Het is een voortdurende zoektocht naar helpende handen. (Anderzijds kan het ook een probleem zijn als een voorzitter zoekt naar een opvolger en die maar niet vindt omdat hij eigenlijk nog niet wil vetrekken)
- Er is een veroudering van de trekkers.
- Trekkers zijn soms vrijwilligers, soms een lokaal bestuur. Afhankelijkheid van een lokaal bestuur kan zowel een sterkte als een bedreiging zijn. Een bedreiging als de samenwerking

stopt, dat is ook het geval als er een van de organiserende verenigingen vertrekt. Maar meestal kan je verder zonder een lokaal bestuur.

- Vrijwilligerswerk in erfgoed of kerkbesturen is minder bekend dan vrijwilligerswerk in de zorg, dus vandaar dat het moeilijker is om vrijwilligers te vinden. Het engagement is niet overal even groot.
- Overmatige planlast en veiligheidsvoorschriften. Er moet voor van alles en nog wat toestemming worden gevraagd, een veiligheidsanalyse opstellen, een heel draaiboek is er nodig soms.
- Een misviering is essentieel: wat als die wegvalt? Bijvoorbeeld door een gebrek aan pastoors of een sluiting van de kerk? Dat is een deel van de essentie van de vieringen.
- Veranderende houding t.o.v. vlees en dierenwelzijn. Er komen weleens opmerkingen van vegetariërs bijvoorbeeld.
 - o Concrete voorbeelden: in Geel is er het Zeuntcomité die jaarlijks de kop koopt, dat is organisch zo gegroeid.
 - o In Herdersem zijn het de kinderen uit 5e en 6e leerjaar die de kop mogen kopen, met veel hilariteit tot gevolg. De beenhouwer gaat het dan in de school bereiden.
 - o Je moet ermee kunnen werken, met die kop. Alternatief is om een kilo gepreste kop te verkopen en de eigenlijke varkenskop enkel symbolisch te verkopen.

3. Dierenwelzijn

Omdat het ook kort aan bod kwam bij de SWOT-analyse, wordt er dieper ingegaan op het aspect dierenwelzijn.

Door nu met deze groep al eens over een aantal zaken na te denken, kan er tot een manier gekomen worden om ons beter te 'wapenen' tegen dat soort kritiek, om daar een (betere) respons op te kunnen geven. Het gaat ook verder dan het kunnen bieden van reactie. Maar nog belangrijker, door nu proactief na te denken over de dynamiek en het toekomstperspectief van deze aspecten, kunnen we leren er met een open blik naar te kijken, en ook eens durven te kijken vanuit de blik van de buitenstaander.

Daarnaast is het ook zo dat je bij indiending moet bevestigen dat het element past binnen de ethische principes. Vanuit UNESCO is er in de conventie niet expliciet iets opgenomen over dierenrechten enzovoort, maar werd wel erkend dat het belangrijk is om daarmee rekening te houden. Vandaar dat ze werken met ethische principes. Dat is ook voor de Inventaris Vlaanderen zo overgenomen. Het is dus verplicht om die ethische verklaring te ondertekenen. Tonen dat er daar proactief over nagedacht is, is een enorm pluspunt. Zo moet je niet in het verweer als er vanuit de beoordelingscommissie net omwille van de ethische verklaring dit aspect in vraag gesteld wordt.

Bij de Sint-Antoniusvieringen zijn er op vlak van dierenwelzijn twee elementen die mogelijk vragen oproepen: de verkoop van varkenskoppen en de verkoop van levend kleinvee. Wat is daar voor jullie, voor de erfgoedgemeenschap, de betekenis van?

De varkenskop is het meest spectaculaire element van het gebeuren, het spreekt het meest tot de verbeelding. Als je dat gaat weghalen, ga je een beetje uitstraling verliezen. Als je iets wil zeggen wat Antonius-Abt heeft en een andere niet, is het net die varkenskop. Maar mensen zijn het niet meer gewoon om dat te zien. Een varken heeft wel sympathie als beest.

De varkenskop komt vaak van de lokale slager of beenhouwer, die het bestelt bij het slachthuis. Een andere mogelijkheid is dat er een varken opgroeit bij een lokale boer, die er goed voor zorgt en het daarna laat slachten. Dan weten we waar het vandaan komt. Maar welke boer wil dat nog doen, niet iedereen is daartoe bereid.

Bij sommige vieringen is de kop geëvolueerd naar meer decorum, naar een symbool, en niet meer voor consumptie. Bijvoorbeeld in Edegem, waar de kop 'geleend' wordt bij de lokale beenhouwer en die deze na de viering moet weggooien. Moeten we dan die kop nog overal meesleuren? Kan er bijvoorbeeld geen gestileerd beeld worden gemaakt van een varken? Een heel varken dan, want het is 'Sint-Antonius met het varken' en niet 'Sint-Antonius met de varkenskop'. Zou het publiek daarin meegaan? Het biedt de kans om iets te vernieuwen, maar trouw te blijven aan het varken zonder het dier zelf en de bijhorende complexiteit. Als je met die symboliek aan de slag gaat in plaats van met een kop, kan je ook bijvoorbeeld lokale kunstenaars betrekken voor de uitbeelding van het varken, of scholen betrekken om een varken te 'bouwen' dat mee kan gaan.

Of ook het voorbeeld dat tijdens het infomoment in februari al naar voren kwam: chocolade varkenskoppen als alternatief.

Het gebruik van de varkenskop is niet voor iedereen iets dat echt zo moet en zal blijven, maar er is toch twijfel. Zonder de kop zal de sfeer toch anders zijn. De kop is echt de hoofdprijs van de verkoop per opbod, brengt om sommige plaatsen een aantal honderden euro's op. Terwijl het eigenlijk 'slachtafval' is. Voor een goede hoofdkas zorgt de kop enkel voor de binding, er moet nog veel goed vlees bij voor een lekker resultaat. Het was eigenlijk het goedkoopste deel van het varken dat de boer weggaf.

Er is bovendien ook een groot verlies van kennis over die varkenskoppen. Mensen kunnen het niet meer bereiden. Je kan daar tegen in gaan door bijvoorbeeld kookworkshops te houden met allerlei varkensproducten. Mensen begeleiden in dat proces van verwerking kan helpen.

Men liet vroeger niets verloren gaan van het varken, de viering kan daar een herinnering aan zijn.

De essentie van de Sint-Antoniusvieringen blijft wel mild zijn tegenover anderen, en de schenking aan het goede doel. Al de rest is symboliek, zijn verhalen om een boodschap mee te geven. Maar het symbool van het varken moet wel blijven. Net als het beeld van Sint-Antonius. Dat is ook maar een beeld dat meegenomen wordt, als symbool.

Een tweede element is de verkoop van levend kleinvee. Dat is bij velen iets dat erbij gekomen is in de laatste jaren en is minder belangrijk dan de kop.

Zijn er verenigingen die contact hebben met dierenwelzijnsorganisaties? Of met dierenartsen?

Er is tot nu toe geen georganiseerd contact met dierenwelzijn, het zijn individuen die reageren op de varkenskoppen. Zijn dat lokale mensen, of vooral onbekende luide roepers? Kan allebei zijn. En met het argument dat de kop als slachtafval 'gered' wordt uit het slachthuis, dat het dier sowieso al dood is, hoef je ook niet af te komen. Deze mensen willen soms geen argumenten horen. En je moet opletten dat je daarin niet in meegaat, dat het geen 'zottenklap tegen zottenklap' wordt.

Moeten we problemen die zouden kunnen volgen uit de erkenning misschien net voor zijn en de viering aanpassen voor het probleem zich voor doet? Dat is misschien voorbarig.

Vooruitdenken en het aspect voldoende kaderen is wel nodig. Ook om te zorgen dat bijvoorbeeld ambtenaren belast met dierenwelzijn in het lokale bestuur geen weerstand zullen bieden bij erkenning.

Er zijn ook vieringen waar behalve de kop ook elk deel van het varken wordt verkocht. De kop ligt bij mensen soms moeilijk omdat ze dan geconfronteerd worden met het feit dat ze 'moordenaar' zijn van die dieren, om eten te krijgen.

Voor anderen is de kop dan weer een prestige-element. Als je de kop kan kopen, mag je trots zijn.

Belangrijk zal in het dossier zijn om te kaderen dat er ook wetgeving rond is, rond het humaan slachten van dieren, rond hygiëne enzovoort. Dat gekoppeld aan duurzaamheid, het verwerken van kop tot staart in plaats van het te aanzien als slachtafval, kan toch een belangrijke insteek zijn.

Er moet ook nagedacht worden over meerstemmigheid. Er zijn in dit verhaal verschillende standpunten. Door nu open te staan voor die andere meningen, en daar proberen geen oordeel over te vellen, kan je in dialoog gaan en elkaar leren begrijpen. Er zijn bovendien al vieringen waar ook alternatieven zijn voor vegetariërs, zoals fruitmanden, groentepakketten...

In vorige trajecten met dieren, werd soms een tekst uitgeschreven over de rol van dieren in het immaterieel erfgoedelement, bv. bij de garnaalvissers. Die tekst was onderdeel van het dossier, of een bijlage erbij en kan ook (deels) gebruikt worden als perstekst wanneer vragen of kritiek de kop opsteken.

Door een dergelijke tekst te schrijven, heb je een goede voorbereiding op een eventuele maatschappelijke discussie. We kunnen zo bewust nadenken over hoe we de rol van dieren bij de Sint-Antoniusvieringen positief kunnen uitdragen, hoe we daarover kunnen sensibiliseren en informeren. Bovendien kan er zo ook op een eenduidige manier gecommuniceerd worden.

We bekijken in de loop van dit aanvraagdossier of een dergelijke tekst ook hier interessant is.

4. Slot

Alle aanvullingen, opmerkingen, suggesties op de SWOT-tabel zijn welkom. Toets deze tabel ook gerust al eens af met de leden van jullie lokale vereniging.

Volgende vergadering zal deze SWOT dienen als basis, om na te denken over welke zaken het belangrijkste zijn, welke borgingsacties we aan deze tabel kunnen koppelen enzovoort.

In september/oktober volgt een nieuw algemeen infomoment, zoals in februari. Er wordt met de werkgroep naar een datum gezocht waarop hopelijk iedereen beschikbaar is. In het algemene infomoment wordt de werkgroep voorgesteld en tonen we de beschrijving en de SWOT-analyse die al werden opgesteld.

We koppelen aan dat infomoment een oproep aan alle Sint-Antoniusvieringen om zich te registreren in de feestendatabank van Histories. Op die manier krijgen we stilaan een beeld van hoeveel actieve vieringen er zijn.

Er kan ook al nagedacht worden over acties in januari 2022 om het dossier en de vieringen wat extra in de kijker te zetten en het draagvlak voor een erkenning te vergroten. Er wordt alvast – met een knipoog – een titel gesuggereerd: “Laat het varken in u los!”

Betreft: Sint-Antoniusvieringen

Datum: 15/06/2022

Aanwezig: Julie Aerts (Parcum), Chantal Bisschop (CAG), Laura Hemelings (Histories), Lisanne Renes (Histories), Danny Pieraets (Wever), Marcel De Vries (Geel), Hugo Tant (Edegem), Dirk Meeussen (Edegem), Pieterjan Buggenhout (Erfgoedcel Denderland)

Verontsch.: Fons Diericx (Herdersem), Johan Lambrechts (Rotselaar), Ignace Kinds (heemkundig onderzoek), Jan Aerts (Oosthoven)

Afwezig:

Verslag: Laura, Lisanne, Chantal en Julie

Agenda van de vergadering

- Brainstorm dierenluik
- Presentatie dierenluik
- Reflectie dieren
- Infomoment 17/09
- Varia

1 Brainstorm dierenluik

De Sint-Antoniusvieringen in Vlaanderen kennen grote verschillen per viering. In een verstedelijkte omgeving zoals Edegem gebruiken ze geen varkenskop meer. Ook in een landelijke omgeving kennen de vieringen verschillende evoluties.

- Is de kop slachtafval of niet?
- Hoe verwerk je de varkenskop? Niet iedereen heeft die kennis nog?
- Als je de kop gewoon zou weggooiden, is dat wat respectloos.
- Idee om kookworkshop te organiseren om de kop op een correcte manier te verwerken.

Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) vzw

Atrechtcollege
Naamsestraat 63, bus 5308
3000 – Leuven (België)
www.cagnet.be / contact@cagnet.be

Tel. +32 (0) 16 32 35 25
BTW: BE 0473.877.761
IBAN BE65 4310 7610 9196
BIC: KREDBEBB

2 Presentatie immaterieel erfgoed en dieren

o Zie bijlage

3 Reflectie dieren

Het varken heeft een verschillende betekenis voor verschillende groepen.

- Conflict vermijden / voorkomen door op voorhand een antwoord voor te bereiden
 - Niet om goed te praten, maar om te verantwoorden. Het is voor het dossier belangrijk om aan te tonen dat men zich bewust is van mogelijke gevoeligheden en dat erover nagedacht werd.
- ⇒ We buigen ons over de reflectievragen uit de ppt en voornamelijk de betekenis van het varken
- Het varken als symbool is neutraal en historisch essentieel
 - De varkenskop wordt eerder gezien als een afgeleide en gaat niet overal meer mee in de processie of viering.
 - Als de kop wordt megedragen, verkocht en verwerkt dan wordt rekening gehouden met de hygiënische omstandigheden
 - De varkenskop verwerken is moeilijker vandaag (in een stedelijke context). De kennis en vaardigheden hiervoor ontbreken vaak en mensen vinden het vies om te verwerken.
 - Voor veel mensen is het schokkend of vreemd om een dood dier te zien.
 - Soms komt er kritiek op Facebook op foto's van een varkenskop. Een dood dier is voor velen niet meer "normaal".
 - Er zijn andere manieren om het varken en afgeleiden te verwerken: pensen eten op de kermis, onderscheid tussen hele (tentoonstelling tijdens viering) en halve koppen (verkocht aan mensen per opbod)
 - Verkoop op straat kennen de meeste mensen niet meer, maar armentafels en voedselbanken wel.
 - De invulling van de verschillende vieringen kan erg verschillen: varkenskop wel of niet meedragen, in kerk tentoonstellen, verkoop per opbod of niet, enz. Wat wel overal centraal staat is het samenbrengen van mensen. Sint-Antoniusvieringen zijn een volksfeest waar de thema's van Sint-Antonius (varken als symbool, delen met de armen) behouden blijven ook al verschilt de precieze invulling per viering.
 - De invulling van het religieuze aspect van de viering verloopt anders bij elke viering.

4 Infomoment op 17 september 2022

Doel: brede gedragenheid tonen, een kennisdelingsmoment en netwerkmoment, informed consent over het dossier

Locatie: in de Sint-Antonius Abt kerk van Wolfsdonk

Programma:

- welkom door Sint-Antoniusviering Wolfsdonk en PARCUM/CAG/Histories
- inleiding
- filmpjes (Geel en Glabbeek),
- 3 voorbeelden, 15 min per voorbeeld (Wolfsdonk, Edegem en Herdersem),
- pauze
- voorstelling van het dossier (door Hugo ism Danny) en hoe gaan we nu verder als netwerk (bijvoorbeeld het idee om om de twee jaar een gezamenlijke activiteit te organiseren)

Praktisch:

- Julie verzamelt de ppt's voor het infomoment
- Julie bevestigt locatie in Wolfsdonk [ondertussen bevestigd]
- Sjabloon van de steunbrief verspreiden via het inschrijvingsformulier en op de dag zelf. Link naar het inschrijvingsformulier: <https://www.parcum.be/nl/events/ontmoetingsdag-sint-antoniusvieringen-in-vlaanderen>

Communicatie

- Aanwezige mensen op eerste vergadering aanschrijven in midden en eind augustus
- Breed communiceren door Histories, PARCUM en CAG
- Communicatie via Kerknet en Kerk&Leven [ondertussen toegezegd] via PARCUM
- Inschrijven met inschrijvingsformulier

5 Varia

Volgende vergadering: **17 augustus om 14:00 bij CAG te Leuven**

Agenda: dossier verder schrijven + voorbereidingen infomoment

Warme oproep om aanvullingen op het zorgplan zelfstandig aan te vullen op de [google drive](#). Alle ideeën zijn welkom.

histories

PARCUM

Sint-Antoniusvieringen in Vlaanderen
15 juni 2022, Leuven
Immaterieel erfgoed

Agenda

- Dierenluik
- Brainstorm toekomstige borgingsacties
- Infomoment 17 september
- Varia

Dierenluik

1. Een brokje theorie

1. Terugblik

- Samenleven van mens en dier
- Denken over dieren
- Opkomen voor dieren

2. Vandaag

- Immaterieel erfgoed
- Hier en elders

2. Aan de slag

Terugblik

Paradox van afstand en nabijheid

Samenleven van mens en dier

- Historisch een constante
- Voortdurend in beweging
- Afstand en nabijheid
- Aantrekking en onbehagen
- Complex

Transformatie landbouw

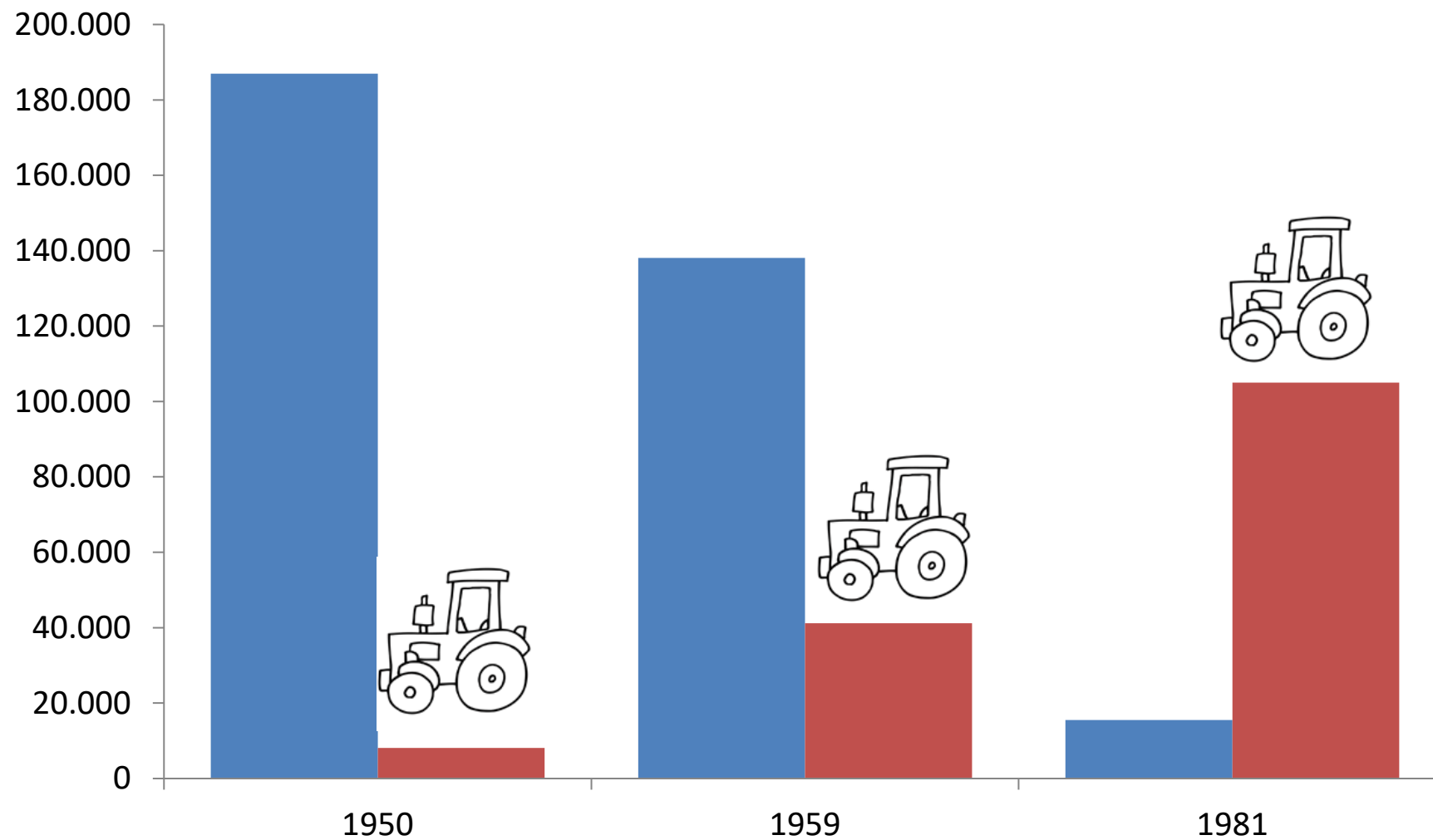
Bron: Landbouwleven

- Vooral na 1945
- Modernisering, intensivering, schaalvergroting, mechanisering, specialisering...

Paard versus tractor

Afstand tussen dier en mens: groter

Bron: KADOC

Afstand tussen dier en mens: kleiner

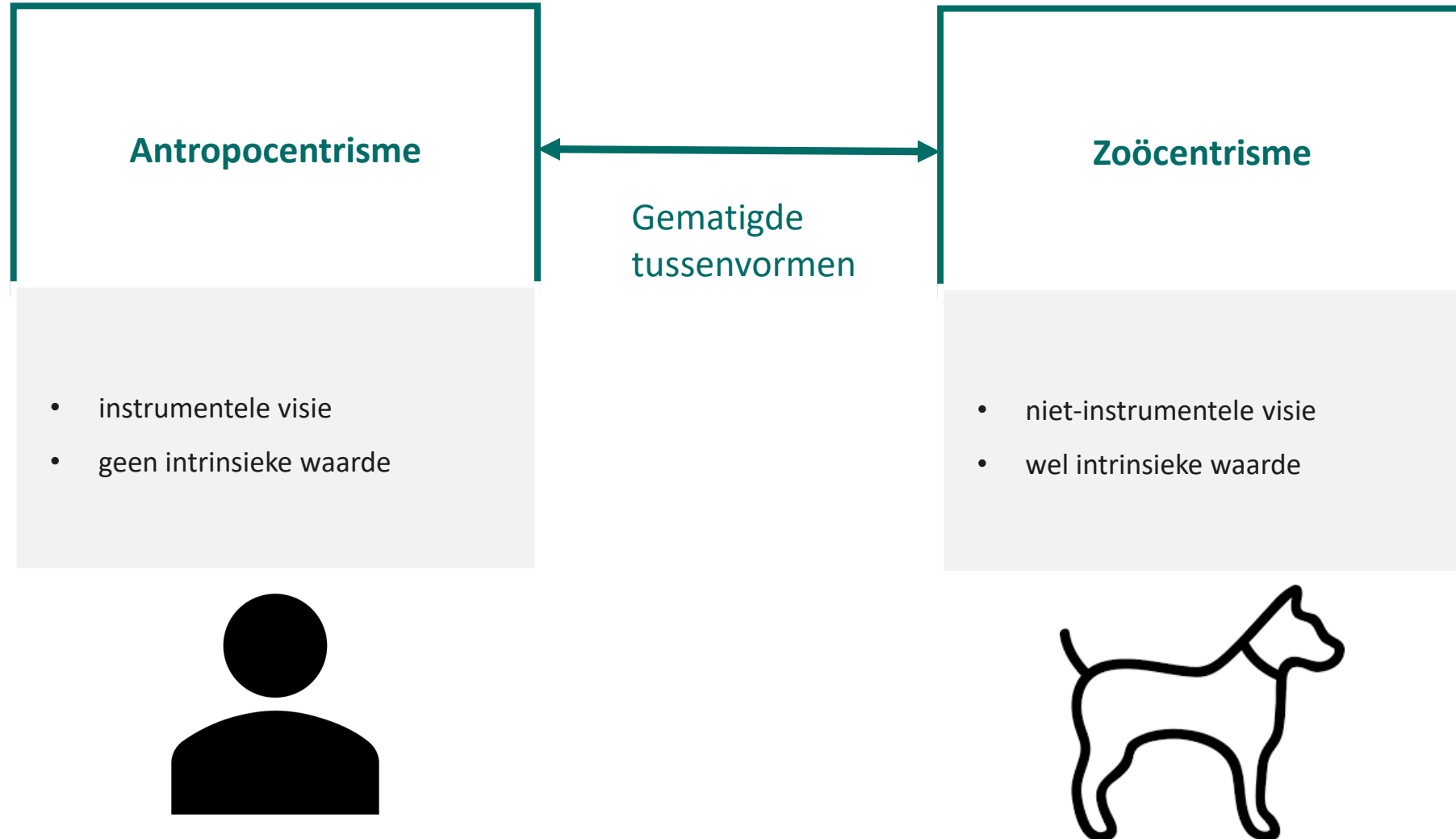

huisdieren

- Nuttig op de boerderij
- Meer emotionele omgang sinds 17de eeuw
- Sinds late 20ste eeuw
 - Volwaardig gezinslid
 - Commercialisering!

Denken over dieren

Opkomen voor dieren

- Klassieke dierenbeschermingsbewegingen (19^e eeuw)
 - Bv. Britse Royal Society for the prevention of Cruelty to animals (1824)
 - Belgische Koninklijke Maatschappij voor dierenbescherming (1863)
- Dierenrechtenorganisaties (laatste kwart 20ste eeuw)
 - PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) 1980 (VS)
 - Gaia 1992 (België)
 - Wakker Dier 1997 (Nederland)

Wat is dierenwelzijn?

5 vrijheden

- Vrijheid van honger, dorst en onjuiste voeding
- Vrijheid van fysiek en fysiologisch ongemak
- Vrijheid van pijn, verwondingen en ziektes
- Vrijheid om het natuurlijke (soorteigen) gedrag te vertonen
- Vrijheid van angst en chronische stress

Wetgeving België

- Belgisch Burgerlijk wetboek en Strafwetboek
 - Klassieke Romeinse normen: dier maakt deel uit van patrimonium van zijn meester
 - Bescherming van dier gebonden aan economische waarde
- Eerste dierenbeschermingswet 1929
 - Van eigendoms- naar dierenbescherming
 - “buitensporige” mishandelingen

Wetgeving België

- Eerste dierenbeschermingswet 1929
- Wet van 2 juli 1975 op dierenbescherming
 - Verschillende ontwerpen in loop van jaren 1960
 - Veel invloed dierenbeschermingsverenigingen
 - Handelingen die lijden toebrengen aan dieren zonder dat zij getuigen van vrijwillige wreedheden
 - Dus ook: onvoldoende zorg, hygiëne, huisvesting, voeding...

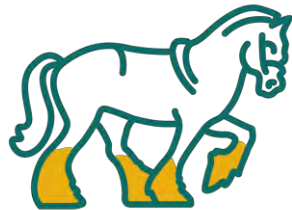

Wetgeving België

- Eerste dierenbeschermingswet 1929
- Wet van 2 juli 1975 op dierenbescherming
- Wet op dierenbescherming en welzijn van dieren van 1986
 - Industrialisering landbouw
 - Explosie aantal gezelschapsdieren
 - Ontwikkeling dierproeven
 - 'welzijn'
- Sinds 2014: dierenwelzijn is Vlaamse bevoegdheid

Vandaag

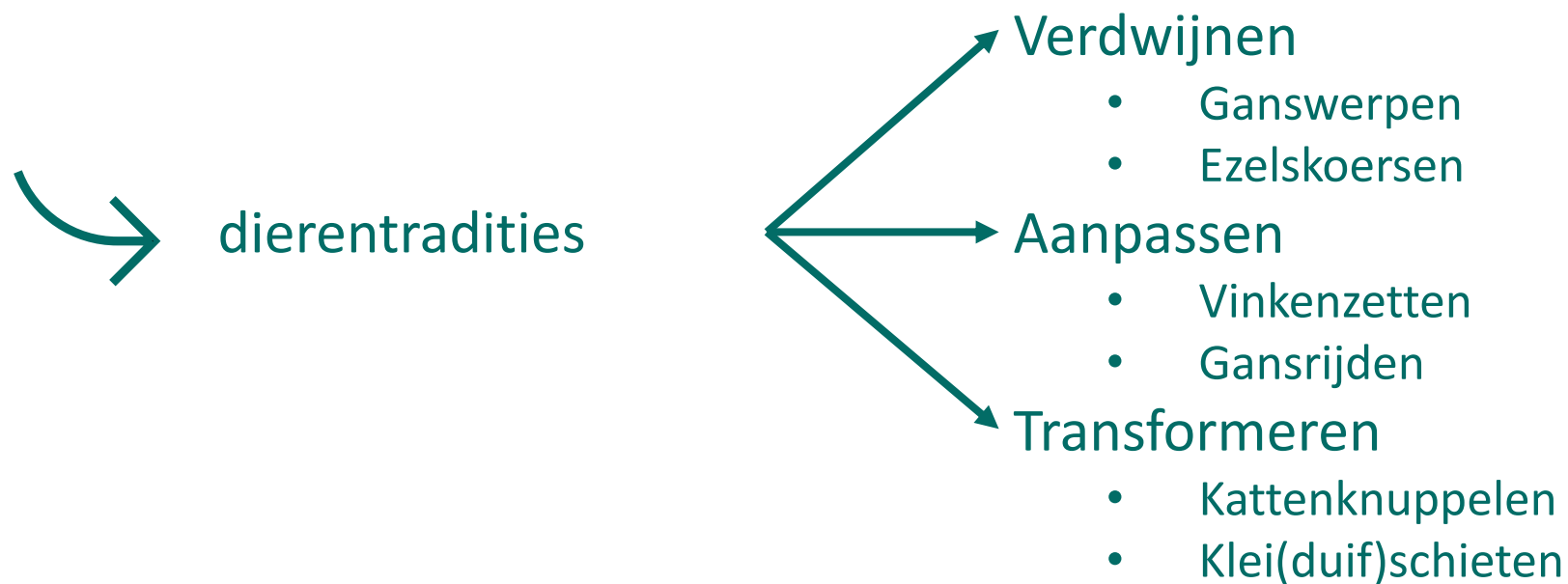

Immaterieel erfgoed en dieren

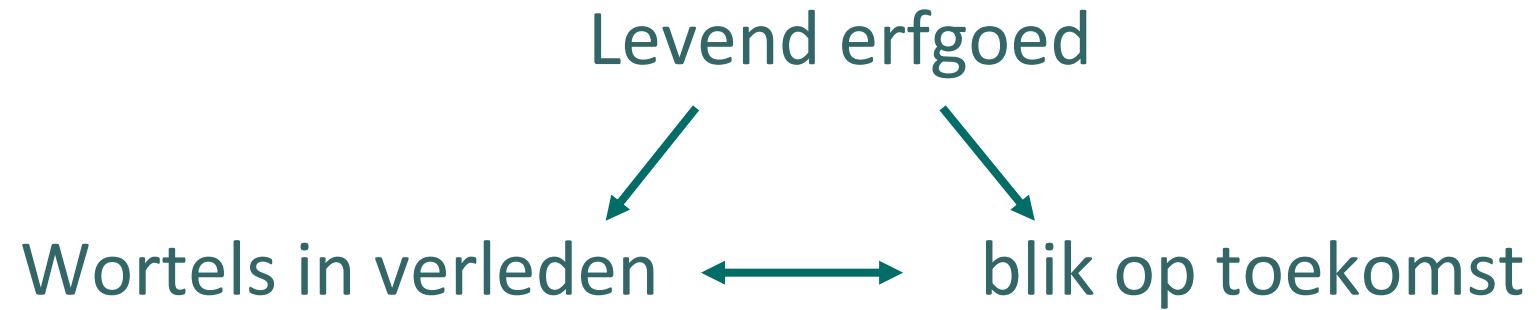
Immaterieel erfgoed

- Niet tastbaar
- Door een bepaalde gemeenschap waardevol bevonden
- Wordt doorgegeven van generatie op generatie
- Dynamisch

Immaterieel erfgoed

controverses

UNESCO conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed (2003)

- Dialoog stimuleren, respect voor culturele diversiteit
 - Mensenrechten, wederzijds respect
 - Duurzame ontwikkeling
- Niets over dieren

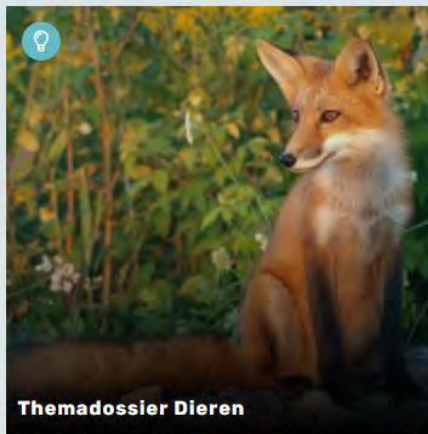
Ethical Principles for Safeguarding Intangible Cultural Heritage (2015)

- 1) Communities, groups and, where applicable, individuals should have the primary role in safeguarding their own intangible cultural heritage.
- 2) The right of communities, groups and, where applicable, individuals to continue the practices, representations, expressions, knowledge and skills necessary to ensure the viability of the intangible cultural heritage should be recognized and respected.
- 3) Mutual respect as well as a respect for and mutual appreciation of intangible cultural heritage, should prevail in interactions between States and between communities, groups and, where applicable, individuals.
- 4) All interactions with the communities, groups and, where applicable, individuals who create, safeguard, maintain and transmit intangible cultural heritage should be characterized by transparent collaboration, dialogue, negotiation and consultation, and contingent upon their free, prior, sustained and informed consent.
- 5) Access of communities, groups and individuals to the instruments, objects, artefacts, cultural and natural spaces and places of memory whose existence is necessary for expressing the intangible cultural heritage should be ensured, including in situations of armed conflict. Customary practices governing access to intangible cultural heritage should be fully respected, even where these may limit broader public access.
- 6) Each community, group or individual should assess the value of its own intangible cultural heritage and this intangible cultural heritage should not be subject to external judgements of value or worth.
- 7) The communities, groups and individuals who create intangible cultural heritage should benefit from the protection of the moral and material interests resulting from such heritage, and particularly from its use, research, documentation, promotion or adaptation by members of the communities or others.
- 8) The dynamic and living nature of intangible cultural heritage should be continuously respected. Authenticity and exclusivity should not constitute concerns and obstacles in the safeguarding of intangible cultural heritage.
- 9) Communities, groups, local, national and transnational organizations and individuals should carefully assess the direct and indirect, short-term and long-term, potential and definitive impact of any action that may affect the viability of intangible cultural heritage or the communities who practise it.
- 10) Communities, groups and, where applicable, individuals should play a significant role in determining what constitutes threats to their intangible cultural heritage including the decontextualization, commodification and misrepresentation of it and in deciding how to prevent and mitigate such threats.
- 11) Cultural diversity and the identities of communities, groups and individuals should be fully respected. In the respect of values recognized by communities, groups and individuals and sensitivity to cultural norms, specific attention to gender equality, youth involvement and respect for ethnic identities should be included in the design and implementation of safeguarding measures.
- 12) The safeguarding of intangible cultural heritage is of general interest to humanity and should therefore be undertaken through cooperation among bilateral, sub regional, regional and international parties; nevertheless, communities, groups and, where applicable, individuals should never be alienated from their own intangible cultural heritage.

En in Vlaanderen?

- Actuele discussies
- ICE-praktijken met dieren
- Controverses en commentaren
- CAG aanspreekpunt
- Reflectie = cruciaal

Ethische Principes verbonden aan Inventaris Vlaanderen

1. **Erfgoedgemeenschappen** dragen zelf hun immaterieel cultureel erfgoed voor de Inventaris Vlaanderen voor.
2. Erfgoedgemeenschappen worden altijd betrokken bij acties m.b.t. het identificeren, documenteren en andere borgingsacties rond het immaterieel cultureel erfgoed.
3. Immaterieel cultureel erfgoed en borgingspraktijken in het kader van de Inventaris Vlaanderen gaan uit van respect voor de **mensenrechten**. Immaterieel cultureel erfgoed of borgingspraktijken die strijdig zijn met de internationale instrumenten inzake mensenrechten of die strijdig zijn met de **Belgische en Vlaamse regelgeving** kunnen geen plaats krijgen op de Inventaris Vlaanderen. Indien als gevolg van veranderende regelgeving immaterieel cultureel erfgoed of borgingspraktijken die reeds op de Inventaris werden opgenomen, in conflict komen met de geldende regelgeving, kan het erfgoed of de erfgoed praktijk van de Inventaris Vlaanderen gehaald worden, tenzij die zich in lijn stelt met de regelgeving.
4. Ook **dierenwelzijn** vormt een aandachtspunt voor de plaatsing van immaterieel cultureel erfgoed op de Inventaris Vlaanderen.
5. De Inventaris Vlaanderen wil de **diversiteit** zichtbaar maken van immaterieel cultureel erfgoed dat in Vlaanderen beleefd wordt door erfgoedgemeenschappen, vanuit principes van **onderling respect en dialoog**.
6. De Inventaris Vlaanderen kan immaterieel cultureel erfgoed bevatten waar **mogelijk verschillende praktijken en visies** rond bestaan, of waarover maatschappelijk **controverse** kan bestaan.
7. Alle immaterieel cultureel erfgoed, dus ook erfgoed dat controversieel bevonden wordt, wordt benaderd in een **sfeer van onderling respect en dialoog**, dat wil zeggen vanuit **respect voor de diversiteit** van immaterieel cultureel erfgoed en voor de **betrokkenen**, maar net zozeer ook met respect voor **anderen** die dit erfgoed met beleven of daar bezwaren tegen maken.
8. Inzet voor **duurzame ontwikkeling** is warm aanbevolen en kan mee inspiratie bieden of een leidraad vormen bij (beleid rond) het borgen van immaterieel erfgoed.

Aan de slag

Enkele reflectievragen

- Welke betekenis hebben de varkenskoppen/het varken voor jullie?
- Welke personen/organisaties zijn vandaag betrokken bij de dieren?
- Hoe evolueerde de rol van de dieren in jullie traditie tot op vandaag?
- Hoe wordt controle uitgeoefend?
 - Is er ooit contact geweest met dierenrechtenorganisaties?
 - Is er ooit contact geweest met het FAVV?

Enkele reflectievragen

- Hoe gaan jullie om met het maatschappelijk debat rond de rol van dieren?
 - Hebben jullie ervaring met kritiek?
 - Houdt iemand de evt. kritieken uit pers en media bij?
 - Welk afspraken zijn er rond het omgaan met de media?
 - Is er een woordvoerder?